

В. С. Латенко

ШЛЯХИ ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ ФРАНЦУЗЬКИХ ВОЛОДІНЬ В АЗІЇ ТА АФРИЦІ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1944–1962 рр.)

У статті розкриваються шляхи та моделі набуття суверенітету країнами різної форми залежності в трьох базових регіонах французької метрополії в перші десятиліття після завершення Другої світової війни. Встановлено спільні та відмінні риси деколонізаційного процесу. Обґрунтовується позиція щодо гібридності політики Франції у спробі утримати колишні колонії у зоні свого впливу, а також найбільш вдала модель, що з мінімальними жертвами привела до успіху на шляху до здобуття незалежності.

Ключові слова: деколонізація, Азія та Африка, французька політика, метрополія, незалежність.

Постановка проблеми. Крім дослідження подій днів, що давно минули, важливо зрозуміти природу та наслідки, які мали деколонізаційні процеси в різних точках світу на прикладі територій, підконтрольних Франції в перші десятиліття після завершення Другої світової війни. Адже відлуння цієї залежності відчувається і досі, зокрема, в політичному, економічному, військовому, науково-технічному, культурному розвитку країн, що вимушено перебували в орбіті впливу офіційного Парижу.

Важливим виступає питання, чому в одних країнах процес їхнього «розлучення» з Францією відбувся досить швидко та порівняно безкровно, навіть цивілізовано, а в інших випадках мали місце затяжні виснажливі війни, які нерідко велися брудними, навіть у таких процесах, методами.

Також варто простежити зв'язок між післявоєнними деколонізаційними процесами на Близькому Сході (Сирія та Ліван), в Індокитаї (В'єтнам, Камбоджа та Лаос), в Африці (Алжир) з одного боку, та сучасними кризовими явищами з іншого, які знаменували собою основні виклики початку ХХІ ст. для Європейського Союзу, де Франція є одним з ключових стовпів, та для світу в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській історіографії подібна тематика практично не досліджувалась. Проте деколонізаційні процеси на підфранцузьких територіях детально розглядаються у працях британських, французьких та американських дослідників, зокрема Ф. Девідсона [7], В. Річарда [8], П. Франціні [6], М. Віндрю [4] та ряду інших, а також російських науковців – Е. Пір-Будагової [1], М. Ільїнського [5], Д. Мосякова [9, 11].

Мета статті: дослідити особливості процесів деколонізації на підфранцузьких територіях різної форми залежності та боротьби за звільнення від неї в післявоєнний період 1944–1962 рр.

Виклад основного матеріалу. Друга світова війна стала каталізатором тектонічних зрушень у всій структурі світового порядку, значно пришвидшивши процеси, які до її початку знаходились у зародковому стані. Це стосується самоусвідомлення, самовизначення та боротьбу за національне визволення народів, що перебували в різноманітних формах залежності у складі різних колоніальних імперій, зокрема французької. Про неї далі і йтиметься. Політичні діячі, що очолювали метрополію, далеко не відразу усвідомили, з чим насправді мають справу. Здавалося, після відродження республіки у 1944 р., досить швидко можна повернути втрачені позиції та відновити контроль на всій території колишньої Французької імперії, не особливо зважаючи на прояви національно-визвольного руху, що набирали розмаху. Болісне розуміння допущених прорахунків відбудеться пізніше. А в перше поствоєнне десятиліття французи, як могли, намагалися відновити колишню колоніальну велич своєї держави. Навіть такі видатні та прогресивні для свого часу діячі, як генерал Шарль де Голль, який зіграв ключову роль у визволенні Франції та в деколонізаційних процесах на африканському континенті, досить довго вважали, що поступки та надання більших прав залежним країнам повинні мати лише тимчасовий характер і визначаються воєнною доцільністю. Сутички в Алжирі в день перемоги над нацистами, а також події в Сирії в перші післявоєнні роки стали прологом до подальших воєн та катастроф, які отримали вираження у поразці французів у битві при Дьен Бьен Фу 1954 р. та Алжирській війні, що стала логічним продовженням Першої Індокитайської кампанії.

Значення даної теми полягає не лише у висвітленні вже відомих подій, що супроводжували боротьбу за незалежність на територіях колишньої Французької імперії (Союзу/Співтовариства) в рамках деколонізаційних процесів, але й у прагненні поглянути корінним чином на сучасні проблеми, пов'язані з тривалою воєнною кампанією в Сирії, європейською міграційною кризою та політикою мультикультуралізму. Оскільки всі перелічені аспекти поєднуються в один логічний ланцюг причин та їх наслідків. З одного боку, спостерігається загальноєвропейська тенденція до зростання популярності ультраправих політичних сил, що виступають з різкими заявами проти мігрантів та за відмову від подальшої мультикультурної політики. З іншого боку, можна простежити обмеженість електорального ресурсу політиків, що експлуатують подібні теми. Натомість, уряди ЄС, зокрема французькі уряди трьох останніх президентів (Н. Саркозі, Ф. Олланда та Е. Макрона), незважаючи на різні погляди щодо зазначених питань, виділяють значні кошти на подолання міграційної кризи та поліпшення становища мігрантів. Значна частина з них є вихідцями з колишніх залежних французьких територій – сирійці, алжирці, марокканці тощо. Отже, попри те, що такі оцінки рідко озвучуються вголос, з боку колишньої метрополії існує певний

комплекс провини та відчуття своєї відповідальності за долю народів, що вийшли з-під її опіки. Крім того, стосовно регіону Північної Африки та міграції вихідців звідти до французької держави, що пов'язано і з проблемами адаптації новоприбулих мешканців, і з розділенням родин та іншими супутніми питаннями, можна прослідкувати спробу з боку Франції налагодити комунікацію та міжкультурні зв'язки у відносинах з цими країнами. Щодо азійського регіону Близького Сходу та Індокитаю подібні спроби простежуються значно слабше. Це можна пояснити як територіальною віддаленістю від материкової Франції, так і неоднаковим ступенем інтегрованості колишніх французьких володінь в її колоніальну структуру.

Варто розглянути шляхи до незалежності в кожному з трьох базових регіонів французької метрополії. В першу чергу, привертає увагу регіон Близького Сходу – Сирія та Ліван, які знаходились під управлінням Третьої республіки за підсумками Першої світової війни, і стали першою найслабшою ланкою, яка випала зі структури французької колоніальної системи. Початок цьому процесу було покладено ще в розпал Другої світової війни. Швидка поразка французької армії та капітуляція перед Гітлером згубно вплинули на престиж Франції перед її колоніями та залежними територіями. Особливо відчутним це було в країнах Леванту. Ні емігрантське середовище руху Опору в особі «Вільної Франції», трансформованої у структуру «Франція, що бореться», а пізніше у «Французький Комітет Національного Визволення» (ФКНВ), очолюваний генералом Ш. де Голлем, ні навіть пронімецький уряд Ф. Петена офіційно не відмовлялись від колоніальних територій, навіть з огляду складнощів подальшого їх утримання [1, 77–78].

Ще на перших порах війни, влітку 1941 р., з боку англійського командування було прийнято рішення про окупацію Сирії, а також Лівану, щоб не допустити на ці землі війська Третього Рейху, для яких колишня французька територія могла стати легкою здобиччю. За наполяганням Ш. де Голля, французькі війська чисельністю 6 тис. бійців долучились до операції, яку було проведено 8 червня 1941 р. разом з англійськими та австралійськими військами [2, 55].

Сирія та Ліван стали першими країнами, що отримали незалежність від Франції в післявоєнний час. Їх вихід з-під впливу мандату Четвертої республіки сприяв появі першої відчутної тріщини у французькій колоніальній структурі. Можна зазначити, що шлях до незалежності в цих двох підфранцузьких близькосхідних країнах відбувся за досить м'яким сценарієм, на відміну від подальших подій в Індокитаї та Алжирі, де пролилося багато крові, перш ніж у Парижі зрозуміли, що лише воєнними методами ситуацію вирішити неможливо. Після відродження Французької республіки у 1944 р., серед її політичних та владних кіл не було єдиного чіткого бачення щодо взаємовідносин в рамках Французького Союзу. Відбувалися коливання від поступок до апробації жорстких сценаріїв збройного протистояння. Також ситуацію в Сирії та Лівані суттєво відрізняє те, що ще під час Другої світової війни французька адміністрація, яку

очолювали представники руху Опору з ФКНВ, дала обіцянку надати незалежність і скасувати дію свого мандату після перемоги у війні. Та коли ця перемога настала, Франція не надто поспішала виводити свої війська і тільки міжнародний тиск, а особливо позиція національних сирійських та ліванських еліт, самосвідомість яких за час війни значно посилилась, в підсумку змусили Париж до виконання даних раніше обіцянок. Сирія та Ліван перебували під дією французького мандату значно менше часу, їх ступінь залежності був слабшим, ніж в інших складових французької колоніальної системи. Крім того, на Близькому Сході Франція опинилася в ситуації залежності від позиції Великої Британії, з якою спільним військовим контингентом у 1941 р. було окуповано сирійську та ліванську території. Саме позиція Лондона значною мірою сприяла і змусила Париж відмовитися від силового сценарію та в підсумку спільно вивести всі розміщені в регіоні війська. Це й стало необхідними передумовами для проголошення незалежності Сирії та Лівану в 1946 р. [3, 110–112].

Розгортання подій у Французькому Індокитаї відбувалося зовсім за іншим сценарієм. Капітуляція Третньої республіки у Франції 22 червня 1940 р. спричинила велику тріщину по всій системі Французької імперії. Якщо на Близькому Сході французькі війська разом з британськими окупували підмандатні території вже в 1941 р. і захистили таким чином свої володіння від проникнення держав Осі, то в Індокитаї ситуація мала принципові відмінності. Голлістським силам закріпитися там не вдалося, номінально уряд Віші контролював території сучасних держав В'єтнаму, Лаосу та Камбоджі. Влітку 1941 р. сюди почали проникати японці, і французи під керівництвом адмірала Деку фактично пішли на співробітництво з ними, передаючи управлінські функції регіоном та надавши перевагу капітуляції замість спротиву. Відповідно, разом зі зростанням антияпонських настроїв, в Індокитаї поширювались і настрої антифранцузькі. Це було спричинено також тим, що французькі представники брали участь спільно з японцями у придушенні повстань проти старої та нової колоніальних адміністрацій [4, 20].

В травні 1941 р. виникла організація В'єт Мін (Ліга незалежності В'єтнаму), яка об'єднала в собі представників багатьох політичних сил національно-демократичного спрямування та інших організацій, що ставили собі за мету визволення В'єтнаму від колоніальної залежності.

По мірі відступу японської армії з в'єтнамської території відбувалося зростання активності національних сил, що боролись за незалежність і вихід їх на політичну арену. 19 серпня 1945 р. було проголошення утворення Демократичної Республіки В'єтнам (ДРВ) [5, 42].

Після 8-річного кровопролитного протистояння, 21 липня 1954 р. було підписано підсумкові Женевські угоди, які поклали закінчення Першій Індокитайській війні (1946–1954 рр.) та французькому пануванню в регіоні. Результатом стало розділення території В'єтнаму вздовж 17-ї паралелі, де на півночі тепер існувала визнана Демократична Республіка В'єтнам зі столицею в Ханой, а на півдні в 1955 р. проголошено Республіку В'єтнам зі столицею в

Сайгоні. Не підписали Женевські угоди лише Сполучені Штати, які перебрали на себе ініціативу в регіоні після відходу звідти Франції [5, 190].

За роки боротьби французькі війська були виснаженими, зокрема і морально, оскільки бойовий дух надзвичайно впав за цей час, важкі умови протистояння не призвели до очікуваного в Парижі результату. Навпаки, міжнародний імідж та авторитет французької держави суттєво постраждав внаслідок провальної кампанії та жорстокості, з якою вона відбувалася. Спостерігалось послаблення позицій метрополії і в рамках Французького Союзу, оскільки інші його учасники теж піднімали активніше питання про національну незалежність та ліквідацію французької опіки над собою.

На теренах Французького Індокитаю в перше післявоєнне десятиліття відбувалась апробація різних моделей досягнення державної незалежності. Якщо в Камбоджі та Лаосі вдалося досягти суверенітету завдяки поміркованій політиці та консолідації місцевих еліт, щоб крок за кроком домагатися поступок від Парижу, то у Північному В'єтнамі розгорнулись події Першої Індокитайської війни [6, 188–189]. Криваве жорстоке та затяжне протистояння, яке закінчилося поразкою військ метрополії у битві при Дьен Бьен Фу [7, 313–317] назавжди розвінчало ілюзії щодо можливості відновлення французької колоніальної імперії в тому вигляді, який вона мала напередодні Другої світової війни. Події у Північному В'єтнамі дали поштовх Алжирській війні за національну незалежність.

Аналізуючи та порівнюючи процес «розлучення» з Францією в кожній з трьох індокитайських країн, можна зазначити, що з найменшими втратами з деколонізаційного процесу вийшла Камбоджа [8, 9, 250–252], в якій королівська влада балансувала на межі поступок французькому уряду та погроз переходу до активного збройного спротиву. Саме використання такої гібридної тактики змогло принести результат у вигляді визнання незалежності з боку колишнього протектора та уникнення кровопролиття. Влада Камбоджі почала діяти тими ж методами [10, 78–90], які застосовували уряди Четвертої республіки – демонструючи волю до діалогу з подальшим загостренням протиріч і нагнітанням збройного конфлікту [11, 212–215]. Лаос зміг отримати незалежність відносно малою кров'ю, оскільки, опинившись перед загрозою окупації країни, королівська влада обрала шлях крок за кроком розширення своєї юрисдикції та самоврядування, аж до повного виходу зі структури Індокитайської Федерації [12, 150]. Така тактика і позиція була подібною до ситуації в Камбоджі. А Франції зі свого боку було вигідно демонструвати свою «демократичність» у вигляді добровільного надання незалежності згори. До того ж така політична лінія принесла найбільше дивідендів, оскільки саме в Лаосі французи на середину 1950-х рр. зберігали найбільший вплив. Він виявлявся вже не так у політичній сфері, як у економічній, певною мірою у військовій та культурній. Поведінка Франції в Лаосі та Камбоджі суттєво вирізнялась на фоні затяжної жорстокої кровопролитної війни у В'єтнамі [13, 88].

Варто розглянути третій базовий колоніальний регіон Франції – Північну та Північно-Західну Африку – на прикладі Алжиру. Серед усіх французьких колоніальних володінь, Алжир завжди займав особливе місце. Це пояснюється багатьма факторами, серед яких і географічна близькість до метрополії, і широка вмонтованість вихідців з неї у суспільно-політичну структуру даної країни (в період 1945–1954 рр. серед близько 9 мільйонів алжирського населення понад 1 мільйон становили європейці, що займали ключові владні позиції), і також те, що Алжир позиціонувався як невід’ємна частина французької держави, будь-які спроби відділення від якої сприймалися не інакше як посягання на територіальну цілісність Франції, а, відповідно, жорстко придушувалися [14, 55–60].

І все ж прагнення якщо не до незалежності, то до певного національного самоусвідомлення та автономізації мало свої прояви ще у міжвоєнний період. Наприклад, у 1926 р. в Парижі створено асоціацію «Північно-африканська Зірка» (ПАЗ), яку склали переважно алжирські емігранти, що ставили за мету захист інтересів всіх північноафриканських мусульман в матеріальній, духовній та соціальній сферах.

Представники алжирських національно орієнтованих організацій спільно брали участь у формуванні «Маніфесту алжирського народу», що з’явився у лютому 1943 р. Документ засуджував колоніальний режим та вказував на його несправедливий характер. Маніфест також ставив за мету ліквідувати колонізацію, визнати права народів на самовизначення та надати Алжиру власну конституцію, що мала передбачати рівність всіх жителів, незалежно від раси та релігії, визнання арабської мови як державної поряд з французькою, свободи преси, зібрань та ще цілого ряду демократичних принципів. Поява такого документу характеризувала початок якісно нового етапу боротьби за національну незалежність. І це не дивно, адже за період Другої світової війни корінні вихідці з Алжиру становили значну частину збройних формувань французького Руху Опору та брали участь в багатьох битвах, що територіально виходили далеко за межі Північної Африки. Все це збагатило досвідом алжирців та змушувало їх задумуватись над визначенням власного майбутнього, яке вже не всі бачили однозначно разом з Францією. До того ж авторитет останньої суттєво знизився, зокрема після швидкої капітуляції в червні 1940 р. Тепер вже сама метрополія шукала захисту в своїй колонії, використовуючи на повну потужність її ресурси, в тому числі і людські. Алжир використовувався в якості бази для боротьби за відновлення незалежності французької держави. Саме на території Алжиру в червні 1943 р. створено Французький комітет національного визволення (ФКНВ) на чолі з Шарлем де Голлем та Анрі Жиро [15, 150–153; 16, 180].

Післявоєнна ситуація в Алжирі значним чином відрізнялася від стану справ в інших французьких колоніальних володіннях. Франція сприймала три алжирські департаменти як свою суверенну територію, невід’ємну частину республіки. Тому в Парижі на будь-які демонстрації та вимоги щодо розширення прав реагували жорсткіше, ніж в інших регіонах. Так, травневі

виступи 1945 р. в Алжирі були показово жорстоко придушені. Натомість, в той же час в Сирії також відбувались сутички і загострення, але французька адміністрація там поводила себе більш м'якше, побоюючись і місцевих еліт, і реакції міжнародної спільноти. Фактор останньої щодо подій в Алжирі мав мінімальну вагу і зростав вже ближче до закінчення війни за національну незалежність (1954–1962 рр.), що завершилася підписанням Евіанських угод 1962 р. [17, 140–142].

Уряди Четвертої республіки, за деякими виключеннями, проводили політику, спрямовану на зміцнення колоніальної системи в існуючому вигляді, що заводило ситуацію в глухий кут і унеможлиблювало мирне вирішення спірних питань. Лише після приходу до влади Шарля де Голля у 1958 р. та становлення П'ятої республіки, починається якісно новий етап у французько-алжирських відносинах та корінна зміна у перебігу Алжирської війни. Поміркована політика Шарля де Голля щодо колоніального питання дала змогу Франції вийти з війни в Алжирі, зберігши обличчя, на відміну від Першої Індокитайської війни [18].

Завдяки готовності президента Шарля де Голля шукати мирні шляхи вирішення затяжного конфлікту, 8 січня 1961 р. на території Франції та її заморських володінь, відбувся референдум, про самовизначення Алжиру. За незалежність висловилися 70 % жителів Алжиру. В метрополії цей показник, як не дивно, був навіть дещо вищим – 75 % підтримки [19, 201].

В підсумку, 8 квітня 1962 р. на території Франції відбувся ще один референдум, на який було винесено питання про схвалення або відхилення Евіанських угод [20, 55]. За досягнуті домовленості висловилися більше 90 % французів. Аналогічний плебісцит відбувся 1 липня 1962 р. на території Алжиру, де також 91 % голосів віддано за схвалення Евіанських угод. За підсумками обох референдумів, 5 липня 1962 р. Алжир офіційно проголосив свою незалежність.

Висновки. Деколонізаційний процес на територіях в Азії та Африці, що перебували в різних формах залежності від Франції, в кожній країні мав свої особливості. Водночас можна виділити кілька принципово різних моделей досягнення незалежності: воєнно-дипломатична, дипломатична (гібридна) та воєнна. Перша модель застосована в регіоні Близького Сходу – Сирія та Ліван, які вже за два роки після завершення Другої світової війни стали суверенними, оскільки мали найслабшу форму залежності від французької держави – підмандатну. В цих країнах існували сильні національно орієнтовані еліти, з якими в офіційному Парижі не могли не рахуватися. Тому після кількох невдалих спроб французької адміністрації силою зброї повернутися до довоєнних колоніальних порядків, ці країни стали незалежними. Друга модель, яку також можна назвати гібридною, апробована в двох країнах Французького Індокитаю – Камбоджі та Лаосі, які вже мали суттєво більшу прив'язку до метрополії. Тут національні еліти не були ще достатньо сформовані та консолідовані, і ключову роль зіграла наявність та позиція сильного національного лідера (Нородом Сіанук у Камбоджі та

Сісаванг Вонг у Лаосі). Їх тривалі дипломатичні зусилля призвели до отримання автономії від французького режиму, було виграно час для зміцнення своїх позицій при збереженні формальної лояльності Парижу. Незалежність було здобуто без воєнного конфлікту, зусиллями дипломатичних маневрів, обіцянок та погроз. Недолік цієї моделі – розтягнутість процесу у часі (понад 15 років). Перевагою ж стало уникнення прямого вторгнення з боку Франції та мирний вихід зі складу її імперії.

Та найбільш затяжними і кривавими конфліктами були позначені шляхи здобуття незалежності у В'єтнамі та Алжирі. Невдача Франції у цих країнах і остаточний злам французьких колоніальних ілюзій дали змогу іншим країнам отримати незалежність у мирний спосіб.

Список використаних джерел

1. Пир-Будагова Э. П. История Сирии. XX век / Э. П. Пир-Будагова ; Институт востоковедения РАН. – М. : ИВ РАН, 2015 – 392 с.
2. Матвеев И. Л. Национальные и общерабские слагаемые политики Сирии на Ближнем Востоке (1946–2003) / И. Л. Матвеев. – М., 2004. – 206 с.
3. Eliezer Tauber, The Arab Movements in World War / Eliezer Tauber. – Routledge, 2014. – 336 p. – URL : https://books.google.com.ua/books/about/The_Arab_Movements_in_World_War_I.html?id=5RICAwAAQBAJ&redir_esc=y
4. Windrow Martin. The French Indochina War 1946–1954 / Martin Windrow. – Osprey Publishing, 1998. – 48 p.
5. Ильинский М. М. Индокитай. Пепел Четырех войн (1939–1979 гг.) / М. М. Ильинский. – М. : Вече, 2000. – 512 с.
6. Franchini Philippe. Les Guerres d'Indochine / Philippe Franchini // Pygmalion-Gérard Watelet. – 1988. – Tome 1, – 453 p. – URL : https://www.persee.fr/doc/polit_0032-342x_1989_num_54_1_3844_t1_0169_0000_3
7. Дэвидсон Филипп Б. Война во Вьетнаме (1946–1975 гг.) = Vietnam At War. The History 1946 – 1975 / Филипп Б. Дэвидсон. – М. : Издательство : Эксмо, 2002. – 814 с.
8. Stewart Richard W. Deepening Involvement 1945–1965 / Richard W. Stewart. – Washington, United States Army Center of Military History, 2012. – 68 p. – URL : https://history.army.mil/html/books/076/76-1/CMH_Pub_76-1.pdf
9. Мосяков Д. В. История Камбоджи. XX век / Д. В. Мосяков. – М. : Институт востоковедения РАН, 2010. – 743 с.
10. Бектемирова Н. Н. Новейшая история Кампучии / Бектемирова Н. Н., Дементьев Ю. П., Кобелев Е. В. – М., 1989. – 231 с.
11. Мосяков Д. В. История Юго-Восточной Азии / Д. В. Мосяков, В. А. Тюрин. – М., 2004. – 496 с.
12. Кожевников В. А. Очерки новейшей истории Лаоса / В. А. Кожевников. – М. : Наука, Главная редакция восточной литературы, 1979. – 248 с.
13. Hahn Carine. Le Laos / Carine Hahn. – Karthala, 1999. – 186 p. – URL : https://books.google.com.ua/books/about/Le_Laos.html?id=TvFuAAAAMAAJ&redir_esc=y
14. Ланда Р. Г. Кризис колониального режима в Алжире (1931–1954) / Р. Г. Ланда. – М., 1980. – 270 с.

15. Голль Ш. де. Военные мемуары: Призыв 1940–1942 / Шарль де Голль; пер. с фр. Анфилофьева А. А., Арзуманова Ю. Б., Гак В. Г. и др. – М. : Изд-во АСТ ; Изд-во Астрель, 2003. – 814 с.
16. Голль Ш. де. Мемуары надежд : Обновление, 1958–1962 ; Усилия, 1962... : пер. с фр. / Шарль де Голль. – М. : Издат. группа «Прогресс», 2000. – 339 с.
17. Aïnad Tabet R. Le mouvement du 8 mai 1945 en Algérie / R Aïnad Tabet. – Alger, 1987. – 263 p.
18. Mekhaled B. Chronique d'un massacre Sétif-Kherrata-Guelma / B. Mekhaled. – Le 8 mai 1945, Paris, Syros, 1995. – URL : <https://rebellyon.info/8-Mai-1945-Massacre-de-Setif>
19. Pervillé G. Pour une histoire de la guerre d'Algérie / G. Pervillé. – Paris, Picard, 2002. – 356 p. – URL : http://guy.perville.free.fr/spip/article.php3?id_article=13
20. Черкасов П. П. Судьба империи / П. П. Черкасов. – М., 1983. – 183 с.

References

1. Pir-Budagova E. P. History of Syria. XX Century / E. P. Pir-Budagova ; Institute of Oriental Studies, Russian Academy of Sciences. – Moscow : IW RAS, 2015. – 392 p.
2. Matveev I. L. National and general Arabic terms of Syria's policies in the Middle East (1946–2003) / I. L. Matveev. – Moscow, 2004. – 206 p.
3. Eliezer Tauber. The Arab Movements in World War / Eliezer Tauber. – Routledge, 2014. – 336 p. – URL : https://books.google.com.ua/books/about/The_Arab_Movements_in_World_War_I.html?id=5RICAwAAQBAJ&redir_esc=y
4. Windrow Martin. The French Indochina War 1946–1954. – Osprey Publishing, 1998. – 48 p.
5. Ilyinsky MM Indochina The Ashes of the Four Wars (1939–1979) / Martin Windrow. – М. : Veche, 2000. – 512 p.
6. Franchini Philippe. Les Guerres d'Indochine / Philippe Franchini // Pygmalion-Gérard Watelet. – 1988. – Tome 1. – 453 p. – URL : https://www.persee.fr/doc/polit_0032-342x_1989_num_54_1_3844_t1_0169_0000_3
7. Davidson Philip B. Vietnam At War. The History 1946–1975. – М. : Izografus : Exmo, 2002. – 814 p.
8. Stewart Richard W. Deepening Involvement 1945–1965 / Richard W. Stewart. – Washington, United States Army Center of Military History, 2012. – 68 p. – URL : https://history.army.mil/html/books/076/76-1/CMH_Pub_76-1.pdf
9. Mosyakov D. V. History of Cambodia. XX century / D. V. Mosyakov. – Moscow : Institute of Oriental Studies, Russian Academy of Sciences, 2010. – 743 p.
10. Bektemirova N. N. The newest story of Kampuchea / Bektemirova N. N., Dementiev Yu. P., Kobelev E. V. – Moscow, 1989. – 231 p.
11. Mosyakov D. V. History of Southeast Asia / D. V. Mosyakov, V. A. Tyurin. – М., 2004. – 496 p.
12. Kozhevnikov V. A. Essays on the latest Laos history / V. A. Kozhevnikov. – М. : Science, Home Editorial Board of Oriental Literature, 1979. – 248 p.
13. Hahn Carine. Le Laos / Carine Hahn. – Karthala, 1999. – 186 p. – URL : https://books.google.com.ua/books/about/Le_Laos.html?id=TvFuAAAAMAAJ&redir_esc=y
14. Landa R. G. The crisis of the colonial regime in Algeria (1931–1954) / R. G. Landa. – М., 1980. – 270 p.

15. Gaulle Ch. de. Military memoirs: Call 1940–1942 / Charles de Gaulle ; per. s fr. Anfilofyeva A. A., Arzumanova Yu. B., Gak V. G. et al. – M. : Izd-vo AST ; Izd-vo Astrel, 2003. – 814 p.
16. Gaulle Ch. de. Memoirs of Hope: Update, 1958–1962; Efforts, 1962 ... ; per. s fr. / Charles Gaulle de. – M. : Publishing group "Progress", 2000. – 339 p.
17. Aïnad Tabet R. Le mouvement du 8 mai 1945 en Algérie / R. Aïnad Tabet. – Alger, 1987. – 263 p.
18. Mekhaled B. Chronique d'un massacre Sétif-Kherrata-Guelma / B. Mekhaled. Le 8 mai 1945, Paris, Syros, 1995. – URL: <https://rebellyon.info/8-Mai-1945-Massacre-de-Setif>
19. Pervillé G. Pour une histoire de la guerre d'Algérie / G. Pervillé. – Paris, Picard, 2002. – 356 p. – URL: http://guy.perville.free.fr/spip/article.php3?id_article=13
20. Cherkasov P. P. The fate of the empire / P. P. Cherkasov. – M., 1983. – 183 p.

V. S. Latenko

The ways of decolonization of French possessions in Asia and Africa after the Second World War (1944–1962)

The article reveals the ways and models for the acquisition of sovereignty by countries of different forms of dependence in three basic regions of French metropolis in the first decades after the end of the Second World War. Common and distinctive features of decolonization process are established. The position on the hybrid policy of France in an attempt to keep the former colonies in the zone of its influence, as well as the most successful model, which with minimal victims has succeeded in gaining independence, is substantiated.

Keywords: decolonization, Asia and Africa, French politics, metropolis, independence.

В. С. Латенко

Пути деколонизации французских владений в Азии и Африке после Второй мировой войны (1944–1962 гг.)

В статье раскрываются пути и модели приобретения суверенитета странами различной формы зависимости в трех базовых регионах французской метрополии в первые десятилетия после окончания Второй мировой войны. Установлены общие и отличительные черты деколонизационного процесса. Обосновывается позиция относительно гибридности политики Франции в попытке удержать бывшие колонии в зоне своего влияния, а также наиболее удачная модель, с минимальными жертвами приведшая к успеху на пути к получению независимости.

Ключевые слова: деколонизация, Азия и Африка, французская политика, метрополия, независимость.